

EXTERNE VERSLAGGEVING

Lessen uit het hbo (1): opzet en inrichting Stichting Vangnet HBO

2008-232

Door: drs. P.W.A. Kasteleyn EMFC RC

Per oktober 2008 zijn de activiteiten van de Stichting Vangnet HBO (hierna: het Vangnet) gestaakt. In de afgelopen tien jaar heeft het Vangnet toezicht gehouden op de financiële toekomst van de hogescholen. Dit artikel licht de opzet en inrichting van het Vangnet toe.

In het volgende nummer van *Controllers Journaal* volgen de lessen die controllers uit de activiteiten van het Vangnet kunnen trekken. Daarna is een artikel gewijd aan de methode waarmee het Vangnet het noodzakelijke eigen vermogen van hogescholen heeft bepaald.

Positionering Vangnet

De Stichting Vangnet HBO is in 1997 opgericht als onderdeel van het zogenaamde ‘wachtgeldakkoord’ tussen het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (hierna: OCW) en de hogescholen. In dat akkoord aanvaardden de hogescholen, in lijn met hun toenemende financiële en operationele zelfstandigheid, de verantwoordelijkheid voor de werkloosheidsuitgaven onder overdracht van het budget daarvoor aan de hogescholen.

De hogescholen hebben aan het Vangnet jaarlijks informatie aangeleverd om het early-warning-systeem van de stichting te voeden

Aangezien het risico van continuïteitsbedreigende werkloosheidsuitgaven groot leek, werd de Stichting Vangnet HBO belast met de bewaking van de continuïteit van de hogescholen, om te voorkomen dat OCW telkens zou worden geconfronteerd met onverwachte steunaanvragen van hogescholen met financiële problemen. De voornaamste statutaire doelstellingen van het Vangnet waren daarom:

a. de ontwikkeling en hantering van een ‘early-warningsysteem’, dat financiële problemen bij hogescholen vroegtijdig signaleert en de hogescholen terzijde staat bij de oplossing daarvan;

b. het waar nodig en onder strikte voorwaarden verstrekken van financiële ondersteuning aan individuele hogescholen in de vorm van geldleningen.

Het Vangnet heeft geopereerd in een speelveld waarin het intern toezicht in de loop van de jaren in toenemende mate vorm en inhoud heeft gekregen bij de Raden van Toezicht van de hogescholen en er ook externe toezichthouders zijn, zoals De Stichting Waarborgfonds HBO, OCW, de Rekenkamer, enzovoorts). Bij de oprichting van het Vangnet is een convenant gesloten met de Ministeries van OCW en Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV). Het doel van dit convenant was onnodige betrokkenheid van de ministeries tegen te gaan en duidelijke afspraken te maken over de wijze van handelen als er sprake zou zijn van een crisissituatie bij een hogeschool.

Early-warningsysteem

De hogescholen hebben aan het Vangnet jaarlijks informatie aangeleverd om het early-warningsysteem van de stichting te voeden. Dit betrof niet alleen informatie over het verleden in de vorm van een jaarrekening en jaarverslag, maar vooral voortschrijdende prospectieve gegevens zoals vastgelegd in meerjarenprognoses (balans, exploitatierekening en liquiditeitsprognoses).

De kwantitatieve analyse van het early-warningsysteem was vooral financieel van aard. Aan de hand van de aangeleverde informatie werden de cijfers geuniformeerd en een aantal eenvoudige kengetallen berekend waaraan geaccepteerde normen waren gekoppeld:

$$\text{Solvabiliteit} = \frac{\text{eigen vermogen} \times 100\%}{\text{totaal vermogen}} \quad \text{Norm: } > 20\%$$

$$\text{Current ratio} = \frac{\text{vlottende activa}}{\text{kortetermijnverplichtingen}} \quad \text{Norm: } > 1$$

$$\text{Rentabiliteit} = \frac{\text{bedrijfsresultaat}}{\text{totale baten}} \quad \text{Norm: } > 0$$

Naast deze kengetallen werden een aantal aanvullende ratio's en controlekengetallen berekend, waarmee de onderbouwing van de prognoses getoetst kon worden en de meerjarenprognose gemakkelijker kon worden geanalyseerd.

Behalve een kwantitatieve analyse wenste het Vangnet zich een beeld te vormen van de kwaliteit van het beleid van de instelling in het algemeen en de meerja-

renprognose in het bijzonder. Dit gebeurde in de vorm van een kwalitatieve analyse die zich richtte op de volgende vragen:

1. Welke uitgangspunten zijn gehanteerd bij de meerjarenprognose? (instroom van de studenten, samenwerkingsverbanden, investeringen en de wijze van waardering van bepaalde posten).
2. Welke grondslagen zijn vermeld in de jaarrekening? (verwerken van belangen in gelieerde stichtingen, niet uit de balans blijvende verplichtingen en de waardering van de wachtgeldaanspraken).
3. Wat zijn de financiële risico's in het beleid van de hogeschool en de meerjarenprognose? (kwaliteit van de raming van de studentenaantallen, diversiteit en aard van het opleidingsaanbod, contractactiviteiten en nieuwbouwplannen).
4. Van welke scenario's is uitgegaan? (worstcasescenario en een 'plan bij ongewijzigd beleid').
5. Hoe is de planning-en-controlstructuur van de hogeschool vormgegeven? (AO/IC, kwaliteit begrotingsproces, inbedding proces van de opstelling van de meerjarenprognose binnen de organisatie).

Continuïteitsrisico

De uitkomst van de kwantitatieve en kwalitatieve analyse was een indeling van een hogeschool in een bepaalde risicoklasse:

- Going concern/geen attentie.
- Attentiefase.
- Saneringsfase/hoogste attentie.
- Continuïteitsbedreigende crisis.

De risicoklasse heeft de mate bepaald waarin het Vangnet nader geïnformeerd wenste te worden over (noodzakelijke) bijsturing- of saneringsplannen. In veel gevallen zijn gesprekken gevoerd met de besturen van de hogescholen om de toekomstperspectieven te bespreken.

Nadere informatie

In het jaar 2003 zijn de activiteiten van het Vangnet geëvalueerd door een onafhankelijke commissie. Voor nadere informatie wordt verwezen naar het rapport 'Zuinig op de toekomst':

www.hbo-raad.nl/publicaties/doc_download/440-zuinig-op-de-toekomst-door-stichting-vangnet-2003.

In internationale onderzoeken van de OECD wordt het Vangnet als best practice beschreven:

www.oecd.org/dataoecd/10/63/33642717.pdf.

Publicatie Rjk-bundel editie 2008

2008-233

Door: drs. R.A.H.M. Aalbers

Op 7 oktober jongstleden is de jaareditie 2008 van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving voor kleine rechtspersonen (Rjk-bundel) gepubliceerd. De ontwerp-Richtlijnen van de jaareditie 2008 zijn vanaf voornoemde datum te vinden op de website van de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ). In *Controllers Journaal* nr. 16, artikel 2008-200 hebben wij reeds aandacht besteed aan de editie 2008 van de Richtlijnen voor grote en middelgrote rechtspersonen.

Nieuwe ontwerp-Richtlijnen

Kleine rechtspersonen mogen met ingang van het boekjaar 2007 in hun jaarrekening gebruikmaken van fiscale waarderingsgrondslagen. De Richtlijnen voor de jaarverslaggeving geven geen nadere invulling van de toepassing van fiscale waarderingsgrondslagen. De Richtlijnen kunnen wel dienstig zijn bij de toelichtings- en presentatieaspecten van de inrichtingsjaarrekening van kleine rechtspersonen die wordt opgesteld op basis van fiscale waarderingsgrondslagen. Dit is in editie 2008 verwoord in ontwerp-alenea A1.102a.

Daarnaast is in ontwerp-alenea A2.206a aangegeven dat de rechtspersoon bij toepassing van historische prijsgrondslagen in de toelichting aanvullende informatie over de actuele waarde verstrekt, indien dit op grond van het wettelijke inzichtvereiste (artikel 2:362, lid 1 BW) noodzakelijk is.

Verder is de tekst in alinea 119 van hoofdstuk B3 over de waardering van een deelneming met een negatief eigen vermogen verduidelijkt. In samenhang hiermee is in hoofdstuk B10 Voorzieningen een nieuwe ontwerp-alenea 125 opgenomen waarin aandacht wordt besteed aan de bepaling van de omvang van de voorziening voor deelnemingen met een negatief vermogen.

In hoofdstuk B5.3 is de nieuwe ontwerp-Richtlijn 'Onderhanden projecten' opgenomen. Deze ontwerp-Richtlijn zal de Richtlijn 'Onderhanden projecten in opdracht van derden' vervangen, die is opgenomen in hoofdstuk B4.2. De verplaatsing van de ontwerp-Richtlijn naar hoofdstuk 5 Vorderingen en overlopende activa, benadrukt een belangrijke presentatiewijziging van onderhanden projecten. Onderhanden projecten worden in de ontwerp-Richtlijn niet meer gepresenteerd onder de voorraden, maar als afzon-